

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร หมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่วัดอุปสงค์ในการศึกษา มี ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ในการทำใหวัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ๒) เพื่อศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ๓) เพื่อศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ในการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษาสงเคราะห์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ทั้งนี้โดยใช้วิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อใช้เก็บข้อมูลมีดังนี้คือ การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่ได้โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน ๑๐ รูป/คน จากจำนวนผู้นำชุมชนทั้งหมด ๓๒๐ รูป/คน และ แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้มาจากการเลือกซึ่งเป็นประชากรในหมู่บ้านบ้านลุ่มใต้ หมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีประชากร ๖๗๕ คน โดยวิธีการใช้สุตรยามาเน่ ปรากฏได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๑ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Means) หาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

สรุปแนวคิดทฤษฎี บทบาทพระสงฆ์ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่มีความศรัทธาและนับถือพระพุทธศาสนาจนพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานและแก่นสารของขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย เมื่อคนไทยตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มเป็นชุมชน จะมีวัดปรากฏในชุมชนนั้น เพื่อใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ อาศัยพระสงฆ์ให้การแนะนำสั่งสอน โดยนำหลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางเพื่อค้นพบความจริงอันเป็นสัจธรรมในชีวิตของตนเองและใช้หลักพุทธธรรมขัดเกลาจิตใจ ในอดีตพระสงฆ์จึงเป็นผู้มีบทบาท โดยตรงในการถ่ายทอดหลักพุทธธรรมเพื่ออบรมสั่งสอนและให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อให้มีแนวทางประพฤติ ปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน แต่ปัจจุบันสังคม มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างมาก พระสงฆ์

มีบทบาทในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน จึงมีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากที่พระสงฆ์เป็นผู้นำในด้านการให้ความรู้ การประพฤติ ปฏิบัติ และการเป็นผู้ระดมทุนทรัพย์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เปลี่ยนเป็นมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางราชการ และเอกชนเข้าร่วมดำเนินการด้วย เช่น โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด หรือหน่วยงานราชการอื่นๆ ต่างเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน จึงนับว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ได้มีหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมดำเนินการ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชนมากขึ้น

ก. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องรวม ๑๐ รูป/คน เกี่ยวกับบทบาทพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน มี ๕ ตอน เพื่อจะได้บรรยายเนื้อความดังนี้

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ การทำวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน การบริหารจัดการ การประสาน การศึกษาสงเคราะห์เพื่อการพัฒนาชุมชน รูปแบบการดำเนินการ มีทั้งที่พระธรรมมังคลาจารย์ดำเนินการด้วยตนเองโดยตรง และพระธรรมมังคลาจารย์ดำเนินการโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมทั่วไป ที่พระสงฆ์ดำเนินการเอง เช่น เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมวันพระวันศีล งานประเพณีต่างๆ การเทศนาในวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ส่วนที่พระธรรมมังคลาจารย์ดำเนินการโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมทั่วไป เช่น การจัดอบรมเพื่อให้ความรู้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ผลจากการกระทำตามบทบาทดังกล่าวของพระธรรมมังคลาจารย์นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้ชีวิตตามแบบพระพุทธศาสนา การจัดสภาพแวดล้อมบ้านเรือนให้สะอาดเรียบร้อย การสร้างความอบอุ่นในครอบครัว การออมเพื่ออนาคต การเสริมสร้างชุมชนปลอดภัย สุข การเสริมสร้างความสงบสุข เอื้ออาทร ไม่มีการทะเลาะวิวาทบาดหมางกันภายในชุมชน และการส่งเสริมให้ประชาชนปรับปรุงชีวิต ความเป็นอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้มีความสุขทั้งทาง ร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ มีงานทำมีรายได้พออยู่พอกิน มีสภาพแวดล้อมชุมชนที่สะอาด และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยแยกออกเป็นรายด้าน ๓ ด้านดังนี้

๑) ด้านการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีบทบาทในด้านการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน คือ ได้มีการสร้าง บูรณะปฏิสังขรณ์ ซ่อมแซม ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณวัดโดยรอบ การพัฒนาวัดให้สะอาดเรียบร้อยให้เหมาะแก่การใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอยู่เสมอ เช่น ได้มีการสร้างและขยายสำนักปฏิบัติธรรม อาคารพระสังฆธรรม สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม ศาลาธรรมสถานโพธิ์ ธรรมศาลา อาคารภัตตศาลา อาคารเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ฯ มหาศาลาหทัยเรศวร ศาลาบำเพ็ญบุญ มณฑปจัตุรมุข กำแพงวัดศิลาแลง บูรณปฏิสังขรณ์ศาลา การเปรียญไม้สักทอง มณฑปพระธาตุศรีจอมทอง(พระวิหารหลวง) ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณวัด ปู่ตัว หนอง ปูหินแกรนิต ปรับปรุงบริเวณหน้าวัดให้เป็นลานจอดรถ และร้านค้าชุมชน

๒) ด้านการจัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีบทบาทในด้านการจัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชนทั้งหมด โดยการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ แบ่งออกเป็น ๗ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมด้านการส่งเสริม ศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมประเพณี ๒) กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย ๓) กิจกรรมด้านสัมมา อาชีพ ๔) กิจกรรมด้านสันติสุข ๕) กิจกรรมด้านสาธารณสงเคราะห์ ๖) กิจกรรมด้านกตัญญูกตเวทิตา ธรรม ๗) กิจกรรมด้านสามัคคีธรรม

เพราะฉะนั้นพระธรรมมังคลาจารย์ได้มีการจัดกิจกรรมให้ประชาชน วัด บ้าน โรงเรียน หน่วยงานรัฐ เอกชน ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ชุมชนเข้มแข็ง เกิดความสามัคคี ร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยยึดถือเอาหลักศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำ สอนสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อให้มีการดำเนินการคุณภาพของชีวิตประชาชนอยู่ อย่างเป็นสุขจึงได้เน้นในการปฏิบัติมากกว่าการสอนให้รู้เท่านั้น และมีการประสานงานและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

๓) ด้านการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษาสงเคราะห์ในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชน

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีบทบาทในด้านการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษา สงเคราะห์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนคือ การบริหารจัดการ การประสานงาน พระธรรมมัง คลาจารย์ได้มีบทบาทในบริหารจัดการ พร้อมทั้งเป็นที่ปรึกษาของชุมชน ในการประสานงานจากทุก ภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน เพื่อระดมทุน จัดหาทุนร่วมกันบริหารจัดการในการส่งเสริมการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน คือ บูรณปฏิสังขรณ์ สร้างถาวรวัตถุภายในวัดและชุมชน ซื่ออุปกรณ์ ต่างๆ ประสานงานจัดการหาผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ ขยายศูนย์ปฏิบัติธรรม ส่งเสริมการอนุรักษ์สืบทอดประเพณีพื้นบ้าน ประสานงานร่วมมือให้คำปรึกษาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชนในด้านต่างๆ ในการศึกษาสงเคราะห์นั้นได้มีการร่วมมือประสานงานกับ สถานศึกษา ในการจัดหาทุน สนับสนุนอุปกรณ์การเรียน ข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์ สื่อเทคโนโลยี ที่จำเป็นในการพัฒนาการศึกษาของประชาชนในเขตพื้นที่

๔) ปัญหา และอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคที่กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ให้ไว้ในครั้งนี้ คือ ควรให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกัน อย่างจริงจัง เพราะในบางกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมน้อย บางกิจกรรมครั้งมีผู้เข้าร่วมมาก

๕) ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ให้ไว้ในครั้งนี้ คือ ควรให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในการจัดการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน เพื่อลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนจากกระแสโลกาภิวัตน์และอิทธิพลของสื่อยุคใหม่

ข. ข้อมูลแบบสอบถามแสดงความเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ๓ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ในภาพรวมมีระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย (= ๔.๓๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า พระธรรมมังคลาจารย์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากทั้งการสร้างถาวรวัตถุ การบูรณะซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ และปรับปรุงทัศนภายใน รอบวัด การดูแล บำรุงรักษาทำความสะอาดเพื่อให้พร้อมใช้งานได้อยู่เสมอ

๒) ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ในภาพรวมมีระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย (= ๔.๔๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า พระธรรมมังคลาจารย์มีการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งภายในวัด และชุมชน

๓) ด้านการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษาสงเคราะห์ ในภาพรวมมีระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย (= ๔.๓๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า พระธรรมมังคลาจารย์เป็นพระนักบริหารงานที่ดี สามารถเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนและหน่วยงานต่างๆให้เกิดความเข้าใจนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงได้ พร้อมทั้งมีการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ทั้งวัด และชุมชนได้เป็นอย่างดี

๔) ข้อเสนอแนะ พระธรรมมังคลาจารย์ ควรสอนในเรื่องรู้จักคำว่าพอประมาณ การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และไม่มีการจ่ายอย่างฟุ่มเฟือย การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ และควรสอนเรื่องการใช้เทคโนโลยีไฮเทคพร้อมทั้งให้มีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง เช่นในด้านงบประมาณและการจัดโครงการต่างๆ อย่าให้มีการละเลย

๕.๒ อภิปรายผล

จากสรุปผลการศึกษาที่นำเสนอว่าดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะขออภิปรายผลทั้งหมดดังต่อไปนี้

ในด้านบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหารจากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าพระธรรมมังคลาจารย์ได้ดำเนินการใน

รูปแบบต่างๆเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งที่ดำเนินการโดยพระธรรมมังคลาจารย์เอง และโดยการประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ มาดำเนินการลักษณะเช่นนี้แสดงว่าบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ยังมีความจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งได้แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๑) ผลด้านการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ท่านได้มีการทำจริง เป็นที่ประจักษ์ได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ สร้างเสนาสนะ และถาวรวัตถุ พัฒนาวัดในหลายๆด้าน พัฒนาวัดให้พร้อมแก่การเข้ามาใช้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนอยู่เสมอซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอภินิษฐ์ สิริปญโญ (อาจวิชัย) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี”^๑ ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้ง ๓ ด้าน พบว่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งสามด้าน คือ ด้านการก่อสร้างและบูรณะและปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ด้านการพัฒนาวัด ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

๒) ผลด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ท่านได้มีการทำจริงเป็นที่ประจักษ์ โดยมีการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตามหลักธรรม ๗ ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมประเพณี ด้านสัมมาอาชีวะ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสาธารณะสังเคราะห์ ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม ด้านสามัคคีธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน)”^๒ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมมีอยู่ ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านจิตใจ ได้ แก่การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการไปปฏิบัติมากกว่าการสอนให้รู้เท่านั้น ๒) ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุข สัมมาอาชีวะ และสาธารณะสงเคราะห์ และอื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ

^๑ พระอภินิษฐ์ สิริปญโญ , “การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

^๒ พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน)”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๕๔), หน้า ๖๐.

๓) ผลด้านการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษาสงเคราะห์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ท่านได้มีการทำจริงเป็นที่ประจักษ์ ท่านให้การศึกษาสงเคราะห์แก่ชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษา และสาธารณะสงเคราะห์ สนับสนุนอุปกรณ์การเรียน และทุนเกี่ยวกับการศึกษาทั้งทางโลก และทางธรรม ได้มีการสร้าง บุรณุปัฏฐังค์ อาคารเรียนทั้งในและนอกวัดเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย ปานจันทร์ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในวัด ศึกษากรณีเฉพาะพระสงฆ์ในเขตธนบุรี ” ^๓ ผลจากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทหน้าที่ตามหลักอริยสัจทั้ง ๔ ประการ ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ได้เป็นอย่างดี เพราะการอนุเคราะห์เป็นการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์หรือการดับทุกข์ให้แก่คนอื่น และยังเป็นการแก้ไข ป้องกัน ฟื้นฟู พัฒนาของเยาวชน และเป็นการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมตามกระบวนการคือการศึกษาคือแท้จริงจริง

เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าภายใต้การดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนของพระธรรมมังคลาจารย์นั้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒินันท์ กันทะเตียน ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พระสงฆ์กับการเมือง :แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน” ^๔ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าพระไตรปิฎกได้บัญญัติความบริสุทธิ์แห่งสงฆ์ไว้ ๒ ส่วน คือ ส่วนพระธรรมวินัย เป็นแม่แบบที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติทั้งในส่วนการศึกษาพระธรรม การปฏิบัติธรรม การเผยแผ่พระสัทธรรม และการรักษาธรรม และส่วนของปาริสุทธิศีล ๔ เป็นหลักการพิจารณาตามเหตุผลตามความเหมาะสม คือ การพิจารณาเทียบเคียงตรวจสอบ หลักพิจารณาโดยอนุโลม หลักการวิเคราะห์ และผลปฏิบัติเอง โดยรวมทั้งสองส่วนคือหลักธรรมและหลักศีล ถ้าเพ่งในแง่ประโยชน์ในข้อธรรมนั้น มุ่งเน้นประโยชน์ต่อผู้อื่นเป็นส่วนใหญ่ คือ พระสงฆ์เป็นสมณะเพศที่อาศัยก่อนข้าวจากชาวบ้าน พระสงฆ์ยอมอานวยประโยชน์เป็นการตอบแทน ด้วยการประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นแบบอย่าง และเสนอแนะให้แนวทางในการดำเนินชีวิตแก่บุคคล ชุมชน ส่วนข้อศีลมุ่งเน้นเพื่อสำหรับฝึกหัดขัดเกลา ให้จิตใจบริสุทธิ์หมดจดพ้นเครื่องเศร้าหมอง เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ครองจิตใจของมหาชนหมู่มา การประพฤติปฏิบัติจึงต้องมีความเหมาะสมกับตัวพระสงฆ์เอง และพร้อมที่จะก่อกุศลประโยชน์แก่ชนทั้งหลาย

^๓ วันชัย ปานจันทร์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในวัด ศึกษากรณีเฉพาะพระสงฆ์ในเขตธนบุรี”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๖.

^๔ วุฒินันท์ กันทะเตียน, “พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), หน้า ๒๔.

บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนนั้น เป็นการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนรวมไปถึงคุณภาพชีวิต ร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ เสริมสร้าง ชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยมีพระสงฆ์พร้อมทั้งผู้นำชุมชนส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม สามัคคีธรรม และหลักปฏิบัติตามทางสายกลาง เพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รูปแบบการดำเนินการ มีทั้งที่ พระสงฆ์ดำเนินการด้วยตนเองโดยตรง ที่พระสงฆ์ดำเนินการโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาค ส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องในสังคมทั่วไป เช่น การจัดอบรมให้ความรู้ด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอด ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลจากการดำเนินการทำให้ชุมชนเข้มแข็งปลอดภัย สุขสบาย เสริมสร้างความ สงบสุขเอื้ออารี ไม่มีการทะเลาะวิวาทบาดหมางกันภายในชุมชน และส่งเสริมให้ชาวบ้านปรับปรุงชีวิต ความเป็นอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ให้มีความสุขทั้งกายและใจ มีงานทำมีรายได้พออยู่พอ กิน มีสภาพแวดล้อมชุมชนที่สะอาด มีความปลอดภัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

๑.๑) ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเผยแพร่แก่พระสงฆ์ในอำเภอจอมทอง พื้นที่อื่นๆ เพื่อให้ได้รับทราบ เพื่อจะได้ร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนต่อไป

๑.๒) ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างพระธรรมมังคลาจารย์ และชุมชนให้มากขึ้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยยึดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา

๑.๓) ผู้นำชุมชนควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการจัดทำแผนแม่บท เพื่อย่อยทอดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนเพื่อจะได้เผยแพร่สู่ชุมชนอื่นๆ

๑.๔) จากผลการวิจัยบทบาทพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหารในครั้งนี้ได้ผลออกมาคือมากที่สุด ดังนั้นควรนำวิธีการของพระ ธรรมมังคลาจารย์นำไปเป็นแบบอย่างเพื่อใช้ในองค์กรและชุมชนอื่นๆ ทั้งในระดับหมู่บ้าน อำเภอ ไป จนถึงระดับประเทศ

๑.๕) ควรมีการส่งเสริมความรู้ ทักษะ และสื่อเทคโนโลยีไอทีที่จำเป็นแก่พระ ธรรมมังคลาจารย์ เพื่อให้มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๑.๖) หน่วยงานรัฐควรจัดทำแผนและนโยบายในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชนให้เป็นไปตามรูปแบบ หรือนำแบบอย่างการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดพระธาตุศรี จอมทองวรวิหารไปเป็นแบบอย่าง

๑.๗) ควรมีการจัดการองค์ความรู้ร่วมกันระหว่าง วัด บ้าน โรงเรียน เพื่อส่งเสริม องค์ความรู้และนำไปสู่การบูรณาการร่วมกันอย่างมีศักยภาพ และประสิทธิภาพ

๑.๘) กิจกรรมทั้ง ๗ ด้านในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ควรนำไปเป็นตัวอย่างในการพัฒนา ร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ ของชุมชนให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑) ควรทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่กว้างขึ้นเพื่อให้เห็นภาพสะท้อนของบทบาทพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนได้ชัดเจนขึ้น

๒.๒) ควรทำการศึกษาวิจัยในลักษณะการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้พระธรรมมังคลาจารย์และประชาชนร่วมกันศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา